

Vieraisilla antropologien maassa ja maisemassa

Abramson, Allen & Dimitrios Theodossopoulos (2000, toim.). *Land, Law and Environment. Mythical Land, Legal Boundaries*. 224 s. Pluto Press, Lontoo.

Maantieteen ja antropologian pitkäaikaista suhdetta voi hyvällä syyllä kutsua intiimiksi. Kummallakin alkuperäinen motiivi taivaanrannantakaisiin tutkimusretkiin jäsenyi osaksi eurooppalaista ja anglofonista maailmanvalloituksen ohjelmaa. Kolonialistiset intressit ajoivat yhtä lailla luonnonvarojen kartoitukseen kuin vieraiden kulttuurien eksotisoimiseenkin. Niin maantieteessä kuin antropologiassakin modernisaatiokritiikki ja postkolonialistinen kritiikki käänsivät huomiota 'toiseuden' määrittelyyn ja hyväksikäyttöön osana läntistä identiteettipoliittikkaa. Tämä ikään kuin pakotti "antropologisoimaan" omia lähtöpuoleitamme, eli kyseenalaistamaan vallitsevia länsimaisia ajatustottumuksiamme ja rakentamiamme yhteiskunnallisia riippuvuussuhteita.

Maantieteen ja antropologian tieteenhistorialliset yhtymäkohdat ovat tuottaneet tutunoloisia käsitejärjestelmiä, jotka kuitenkin ovat säilyttäneet keskinäistä erilaisuuttaan. Näin esimerkiksi antropologiassa viime vuosina vahvistuneet ympäristö- ja maisematutkimuksen traditiot (esim. Milton 1993, Hirsch & O'Hanlon 1995, Berglund 1997, Brosius 1999, ks. erityisesti inspiroiva *antropologia ja environmentalismi* -keskustelu *Current Anthropology* 40:3ssa) kiinnittyvät maantieteen samanaikaiseen kulttuuristumiseen mainittujen traditioiden alueella. Myös käsillä oleva antropologien kokoama kirja *Land, Law and Environment* tarjoaa kiintoisia yhtymäkohtia maantieteeseen.

Kirjan aloittaa Allen Abramsonin kokoava maisemateoreettinen johdatus seuraaviin tapaustutkimuksiin. Hänen mukaansa tilan symbolisen ulottuvuuden käsittely on viime vuosina syventänyt maan ja ihmisyyden välisen vuorovaikutuksen tutkimusta antropologiassa. Symbolisen ulottuvuuden käsittelyllä Abramson viittaa mm. maahan liittyvien kokemusten, kertomusten, muistojen ja tunteiden näkyvämpään esilläoloon yhteisökuvaavuuksissa. Maasta (land) on tullut hänen mukaansa maisema (landscape) juuri tällaisen siirtymän myötä.

Kirjan kokoavana aiheena on kysymys maan oikeudellisen hallinnan (omistamisen) ja maan yhteisöllisten tunnesidosten kohtaamisesta eri tilanteissa. Kussakin tapaustutkimuksessa käsitellään tavalla tai toisella tätä kohtaamista; ristiriitoja synnyttävää maapoliittista muutosta, jossa vanhempi ylisukupolvinen kollektiivinen maasuhteiden joutuu väistymään tai puolustautumaan yksityisoikeudellisen tai spekulatiivisen maan omistamisen laajetessa. Tässä muutoksessa maiseman painopiste siirtyy tavallaan keskiöstä reunoille. Tunnesuhde korostaa erityisiä pyhiä paikkoja, sakraalisia keskuksia maamerkkeinä kun taas maanomistaminen vie huomion rajapyykkien geometriaan.

Abramson esittelee lyhyesti sitä Renessanssin myötä vahvistunutta kehityskulkua, joka tuotti tämän rajapyykkien maasuhteen, ensin eurooppalaiseksi käytännöksi ja sitten hitaasti yleiseksi maailmanmalliksi ja paikallisten traditioiden haastajaksi eri puolilla maailmaa. Renessanssi ikään kuin irrotti Euroopan keskiaikaisesta välittömästä mullantuoksuisesta maasta ja nosti katsojan näköalapaikalle, visuaalisen kokemuksen äärelle. Maasta tuli näköala ja tekijästä katsoja. Tämä kultivoi ja estetisoi maasuhdetta, mutta myös johti maan mittaamisen entistä tarkempaan haasteeseen ja tätä kautta alueellisen kontrollin ja hallinnan uusin oikeutusmekanismeihin.

Abramson käsittelee myös uudempaa eurooppalaista ympäristöliikettä ja -politiikkaa, jossa hänen mukaansa on kyse paluusta 'välittömän maan' piiriin. Ihminen nähdään jälleen luonnosta monin tavoin konkreettisesti riippuvaisena lajina. Kontrasti 'esteettisen maan' kanssa on ilmeinen, mutta myös suhde traditionaaliseen myyttisen 'perintömaahan' on ongelmallinen, mikä nousee vahvasti esiin kirjan toisen toimittajan, Dimitrios Theodossopoulosin artikkelissa, joka käsittelee kreikkalaista Vassilikosin kylää Zakynthosin saarella luonnonsuojelun perustuksissa.

Uhanalaisen merikilpikonnan löytäminen Vassilikosin kylän läheltä johti kansallispuiston perustamiseen, mitä paikalliset maanomistajat eivät suostuneet hyväksymään. Kilpikonnan pesinnän kannalta aroille rantahietikoille sijoitettiin luvatta rakennuksia turismin tarpeisiin ja tätä perusteltiin suvussa pitkään periytyneellä maanomistamisella. Muilla ei katsottu olevan sanomisen oikeutta oman maan käyttöön ja tätä oikeutta puolustettiin vaikka pyssyjen kanssa.

Theodossopoulosin esimerkki on arvokas siinä mielessä, että se hahmottaa suvulle suurin uhrauksin hankitun (myyttisen) maan ja yksityisoikeudellisen maan yhteenkietoutumisen historiaa. Sakraalisesta suku- ja maasidoksesta voi kasvaa ylittämätön argumentti rajapyykkien oikeudelliseen maasuhteeseen kytkettynä. Kun maa on hallussa sekä ylisukupolvisin tunnesitein että maakirjojen, sen ulkopuolinen käyttöoikeuden rajaaminen on vaikeata ellei mahdotonta. Tämä on arkipäivää Euroopan Unionin sisällä ja kirjan esimerkit muualta maailmasta - mm. Karibialta, Australiasta ja Kaakkois-Aasiasta - kertovat samasta historiallisesta assimilaatiosta.

Abramsonin esittämät maa- ja maisemasuhteen kategoriat avaavat hyvin tapaustutkimusten asetelman - kirjan eri lukuja yhdistävän juonen - mutta joutuvat kovalle koetukselle tarkemmissa tapausanalyysissä. Sakraalinen ja juridinen maa kietoutuvat käytännössä toisiinsa, luonnonsuojelu muuttuu tarvittaessa juridisesti perustelluksi maapolitiikaksi - ja siis kovin vieraaksi Abramsonin myyttiselle maasuhteelle. Kirjan ansioikkain osuus on kuitenkin ehdottomasti myyttisen maasuhteen täsmentäminen sekä teoreettisesti että tapauskohtaisina esimerkkeinä. Abramson jopa varoittaa johdannossaan, että myyttisen maan olemassaolon oikeus antropologiassa, tai väljemmin ihmistieteissä, on ehkä yllättävästikin koetuksella nykyisen kulttuurisen käänteen aikakaudella: "karkea dekonstruktio" kun hänen mukaansa pyrkii purkamaan traditiojatkuvuuden näkökulmavalinnoiksi.

Land, Law and Environment -kirja onkin omalta osaltaan palauttamassa pyhän kokemuksiä (antropologisen) maisematutkimuksen piiriin. Muodinomaisen 'diskursiivisen kulttuurintutkimuksen' suunnalta katsoen Abramsonin ja Theodossopoulosin kirjaa voikin pitää joko vanhanaikaisena - traditioita paikoin eksotisoivanakin - tai sitten rohkeana linjauksena sellaisen maisematutkimuksen pariin, jossa maasuhteessa tunnistetaan myös arkaaisia kerroksia, kerroksia jotka eivät nouse näkyviin tekstuaalisen alueella, sanoiksi tai selkeiksi merkityksiksi puettuina. Kirjaa voikin hyvin suositella maantieteilijöille; ekskursiona antropologien maisemiin, mutta myös virikkeenä maisemallisen syväluotauksen, autenttisesti eletyn maiseman suuntaan.

KIRJALLISUUS

Berglund, E. (1997). *Knowing Nature, Knowing Science. An Ethnography of Local Environmental Activism*. 225 s. The White Horse Press, Cambridge.

Brosius, P. (1999). Anthropological Engagements with Environmentalism. *Current Anthropology* 40: 3, 277-288.

Hirsch, E. & M. O'Hanlon (1995). *The Anthropology of Landscape. Perspectives on Place and Space*. 262 s. Oxford University Press, Oxford.

Milton, K. (1993). *Environmentalism. The View from Anthropology*. 240 s. Routledge, Lontoo.

Ari Aukusti Lehtinen
Maantieteen laitos, Joensuun yliopisto